

Череп Алла Василівна, доктор екон. наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України.

E-mail: cherep.av.znu@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5253-7481>

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна, 69600

Князь Святослав Володимирович, доктор екон. наук, професор, Тел: +38(067)9401681. E-mail: pgpererva@gmail.com, ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6256-9329>

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», вул. Кирпичова 2, м. Харків, Україна, 61002

Фонарьова Тетяна Анатоліївна, канд. екон. наук, доцент, E-mail: fonarevat@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7726-6999>

Український державний університет науки і технологій, пр. Гагаріна, 4, м. Дніпро, 49600.

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ВИКОРИСТАННЯ КОМЕРЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню існуючих підходів до економічного оцінювання ефективності комерційних можливостей інтелектуальної власності та промислових інновацій у виробничо-комерційній діяльності промислових підприємств. Визначено та обґрунтовано найбільш важливі групи показників, що характеризують ефективність комерційних можливостей інтелектуальної власності та промислових інновацій. До цих груп віднесено: показники, що характеризують ринкові характеристики інтелектуальної власності (показник цільового призначення ринку, показник перспектив (розвитку) ринку, індикатор позиціонування інтелектуальної технології на ринку); вартісні характеристики, що відображають реальні витрати розробників, і споживачів інтелектуальної власності; комерційні характеристики, що відображають споживчу цінність інтелектуальної технології для потенційного використання; патентно-правові характеристики інтелектуальної власності та промислових інновацій що відображають патентну чистоту об'єкта інтелектуальної власності, охорону виключних прав на нього, неможливість (або в крайньому випадку - значну складність) копіювання та підробки. Детально розглянуто застосовувані нині методи оцінки ефективності використання комерційних можливостей інтелектуальної власності та промислових інновацій, які засновані на співвідношенні результатів і витрат, тобто. на зіставленні отриманого ефекту та витрат. Доведена доцільність перевірки отриманих значень економічної ефективності, а також організації жорсткого контролю за витрачанням коштів та дотриманням запланованих термінів.

Ключові слова: інтелектуальна власність, інноваційні технології, комерційний потенціал, управління ефективністю, економічна оцінка

Cherep Alla V., Doctor of economics. of Sciences, professor, honored worker of science and technology of Ukraine, E-mail: cherep.av.znu@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5253-7481>

Zaporizhzhia National University, str. Zhukovsky, 66, Zaporizhzhia, Ukraine, 69600

Knyaz Svyatoslav V., Doctor of economic sciences, professor, Tel: +38(067)9401681. E-mail: pgpererva@gmail.com, ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6256-9329>

National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", str. Kyrpychova 2, Kharkiv, Ukraine, 61002

Fonaryova Tetyana A., Candidate of economic sciences, associate professor, E-mail: fonarevat@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7726-6999>

Ukrainian State University of Science and Technology, 4 Gagarina Ave., Dnipro, 49600.

MANAGEMENT OF THE EFFICIENCY OF USING THE COMMERCIAL POTENTIAL OF INTELLECTUAL PROPERTY

Abstract. *The article is devoted to the study of existing approaches to the economic evaluation of the effectiveness of commercial opportunities of intellectual property and industrial innovations in the production and commercial activities of industrial enterprises. The most important groups of indicators characterizing the effectiveness of commercial opportunities of intellectual property and industrial innovations are defined and substantiated. These groups include: indicators characterizing the market characteristics of intellectual property (market target indicator, market prospects (development) indicator, intellectual technology positioning indicator on the market); cost characteristics reflecting the real costs of developers and consumers of intellectual property; commercial characteristics reflecting the consumer value of the intelligent technology for potential use; patent-legal characteristics of intellectual property and industrial innovations that reflect the patent purity of the object of intellectual property, the protection of exclusive rights to it, the impossibility (or in the extreme case - significant difficulty) of copying and counterfeiting. The currently used methods of assessing the effectiveness of the use of commercial opportunities of intellectual property and industrial innovations, which are based on the ratio of results and costs, i.e. are considered in detail. on the comparison of the obtained effect and costs. The feasibility of checking the obtained values of economic efficiency, as well as the organization of strict control over the spending of funds and compliance with the planned deadlines, has been proven.*

Keywords: *intellectual property, innovative technologies, commercial potential, efficiency management, economic evaluation*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку інтелектуально-інноваційного потенціалу нашої країни розвиток методів оцінки ефективності використання комерційного потенціалу інтелектуальної власності промислових підприємств потребує певних змін у розробці й реалізації інтелектуально-інноваційної політики на всіх рівнях і, на цій основі, пошуку резервів і факторів економії в здійсненні інтелектуально-інноваційної діяльності, обґрунтування реальних шляхів активізації інтелектуального та комерційного потенціалу тощо. Отже, постановка проблеми, її теоретичне і практичне значення, недостатнє вивчення з позицій сучасних умов розвитку національної економіки на основі ринкових відносин зумовили вибір теми даного дослідження [1-19]. Зазначена проблематика не є новою і притаманна не тільки українським підприємствам, а й зарубіжним. На жаль, у вітчизняній спеціальній науковій літературі явно недостатньо розробок у цій галузі.

Інтелектуальними інноваціями є будь-які технічні, організаційні, економічні й управлінські зміни, відмінні від існуючої практики на даному

підприємств, створені з використанням об'єктів інтелектуальної власності. Вони можуть бути відомі і використовуватися в інших підприємствах, але для тих підприємств, у яких вони ще не освоєні, їхнє впровадження є новою справою і може привести до чималих труднощів. Підприємства мають різну сприйнятливість до інновацій [2, 3]. Комерційний потенціал їх істотно залежить від параметрів організаційних структур менеджменту, професійно-кваліфікаційного складу, промислово-виробничого персоналу, зовнішніх умов господарської діяльності й інших факторів [4, 7, 9].

Дослідження будь-яких нових економічних явищ, а особливо феноменів складної природи, потребує використання всього методологічного інструментарію досліджень, напрацьованого досвідом різних поколінь [2, 6, 13]. Не є винятком і комерційний потенціал інтелектуальної власності і інноваційних технологій підприємства як загальна характеристика його сукупних господарських можливостей щодо поточного функціонування та стабільного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведене авторами дослідження наукових публікацій з економіки інтелектуальної власності та інноваційної діяльності промислових підприємств дозволило виявити дослідження, в яких відтворено пропозиції щодо економічної оцінки комерційного потенціалу об'єктів інтелектуальної власності. До таких дослідників слід віднести Сидорчука І.П. [1], Перерву П.Г. [2, 4, 17], Андросову О.Ф. [3], Косенко А.В. [5, 16], Коціскі Д. [6], Кобелеву Т.О. [7, 8], Приходько Є.Г. [9], Нагі С. [10], Шаульську Л.В. [11, 13, 19], Рудику В.І. [12], Винниченко А.А. [14], Матросову В.О. [15], Косенко О.П. [16] та багатьох інших.

Незважаючи на наявність значної кількості наукових досліджень з проблематики управління ефективністю комерційним потенціалом інтелектуальної власності промислових підприємств, залишається ще ряд важливих положень, які на сьогодні досліджені ще недостатньо. Зокрема, слід зазначити, що, незважаючи на значну увагу дослідників до різних напрямів

управління ефективністю використання комерційного потенціалу інтелектуальної власності, економічні та особливо управлінські аспекти вивчені неглибоко, що виражається в недостатності методичних розробок. Багато аспектів досліджуваної проблеми, незважаючи на їх широке висвітлення в монографіях, фрагментарні і не в повній мірі взаємопов'язані. Дослідники відзначають лише той факт, що на сьогоднішній день теоретичні аспекти управління ефективність використання комерційного потенціалу промислових інновацій залишаються не в повній мірі розробленими, а правові механізми стихійно формують ефективність економічного управління інтелектуальною власністю на підприємствах реального сектору економіки.

Отже, з огляду на вищесказане, має місце нагальна необхідність дослідження переваг та недоліків застосування різних теоретико-методичних підходів щодо оцінювання ефективності інноваційної діяльності машинобудівного підприємства, дослідження критеріїв та показників її оцінки.

Постановка завдання. Метою статті є формування наукових положень та практичних рекомендацій щодо оцінювання економічної ефективності комерційних можливостей інтелектуальної власності та промислових інновацій на промислових підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна наука допомагає знайти варіанти, що дозволять одержати найкращі з можливих результатів. Аналіз ефективності проектів дає можливість знайти такий розподіл витрат у часі, а також прийняти рішення, що відносяться до напрямку поточних витрат у розрахунку на майбутні прибутки. Оцінка привабливості інвестиційного рішення дозволяє врахувати результати, що одержуються різними власниками, вплив різних факторів на витрати виробництва, можливість одержання позитивних результатів.

В умовах ринкової економіки інтелектуальна продукція стає товаром. Звідси виникає необхідність виявити особливості цієї продукції у виробництві з урахуванням специфіки промислового виробництва в

машинобудуванні як об'єкта промислової власності. Тут мова йде про два основні об'єкти: промислову власність та авторське право.

В умовах ринкової економіки мова йде про торгівлю правами власності на визначені об'єкти, тобто визначати, що об'єкти інтелектуальної власності мають комерційні можливості, тобто для них притаманний певний комерційний потенціал. Виходячи з цих посилянь, можемо стверджувати що ефективне використання комерційного потенціалу інтелектуальної власності має для підприємств-правовласників надзвичайно важливе значення.

Ефект технологічних інтелектуальних інновацій відіграє винятково важливу роль у вартісній оцінці технологічних інновацій. У загальному вигляді економічна ефективність технологічних інновацій може бути визначена зіставленням економічних результатів з витратами, що викликали результат.

Економічний результат, на нашу думку, повинний виявлятися у вигляді приросту прибутку, що має багаторазово перевищувати витрати, основу яких складають інвестиції у розробку і створення технологічних інновацій.

У найбільш загальному вигляді характеристика економічної ефективності інтелектуальних інновацій (об'єктів інтелектуальної власності) може бути виражена у вигляді такої формули [1, 3, 6, 9, 11, 17]:

$$E = \Delta D / TI, \quad (1)$$

де ΔD – приріст доходів або прибутку від застосування об'єкту інтелектуальної власності, TI – інвестиції, які було вкладено в створення та правову охорону даного об'єкту інтелектуальної власності, у розробку технологічних інновацій.

Формула (1) може бути ускладнена з урахуванням особливостей інтелектуальної продукції (технологічних інновацій) в машинобудівній промисловості. Оскільки, якщо машини, устаткування, як і всі інші технологічні інновації, пов'язані з їхнім впровадженням і модифікацією, відносяться до багатофункціонального типу продукції, тут можуть бути застосовані розрахунки з урахуванням так званих параметричних рядів, що

характеризують їхні основні параметри, які можуть бути виражені за допомогою бальної системи. У даному випадку певний інтерес представляє закордонний досвід таких розрахунків.

Так, наприклад, у США при вартісній оцінці технологічних інновацій в машинобудуванні застосовується формула регресивної залежності експонентного типу [1]:

$$C_i = \alpha * N_1^{b_1} * N_2^{b_2} * \dots * N_n^{b_n}, \quad (2)$$

де C_i – ціна технологічної інновації, створеної фірмою; N_1, N_2, \dots, N_n – основні параметри, що характеризують властивості інноваційної продукції; b_1, b_2, \dots, b_n – коефіцієнти регресії, що відбивають міру впливу інтелектуального параметра (ступінь новизни) на кінцевий ефект технологічної інтелектуальної інновації.

Унаслідок відсутності систематизованих для об'єктивного порівняння даних, застосування цієї формули (2) представляє певні труднощі, тому в існуючій практиці застосовується більш спрощена схема вартісної оцінки технологічних інновацій в машинобудуванні. Звідси виникає необхідність урахування принципу таких розрахунків і створення відповідної методики [].

З урахуванням особливості значення економічної ефективності інтелектуально-технологічних інновацій (об'єктів інтелектуальної власності), що складається в ефекті багаторазового перевищення результативності (прибутковості) стосовно витрат, важливу роль відіграє оцінка самих витрат, основу яких, як було зазначено, складають інвестиції (капіталовкладення в технологічну інновацію).

Ключовою проблемою оцінки інвестованих у технологічні інновації витрат є зіставлення витрат (інвестиції у технологічні інновації), облік результатів (ефектів), які відносяться до різних відрізків часу, що характеризує життєвий цикл технологічної інновації від ідеї до її втілення в досліджений зразок, а потім його використання в серійному виробництві, тобто мова йде про оцінку витрат у зіставленні з тимчасовою цінністю

технологічних інновацій. Суть процесу інвестування в технологічні інновації полягає в тому, що деяка сума коштів, вкладена одноразово (наприклад, на стадії НДДКР), передбачає наявність умов, сутність яких зводиться до того, що через певний час t в якості доходу (прибутку) буде отримана сума, яка в декілька разів перевищує первісні витрати [1, 3].

Результати наукових досліджень провідних фахівців в сферу економіки інтелектуальної власності [1, с. 128; 3; 14] надають підстави вважати, що від впровадження об'єктів інтелектуальної власності можна отримати чотири найбільш характерні види економічного ефекту: економічний, науково-технічний, соціальний та екологічний. Це пояснюється тим, що безпосередньо економічні результати від інтелектуально-інноваційної діяльності пов'язані з науково-технічним і соціальним ефектами. У свою чергу ресурсний і екологічний ефекти виникають лише як наслідок науково-технічного прогресу, а тому побічно впливають на економічний ефект від інноваційної діяльності.

У табл. 1 представлено систему показників оцінки ефектів інтелектуально-інноваційних впроваджень, які найбільш детально та всебічно, на нашу думку, характеризують інноваційну діяльність машинобудівних підприємств.

Науково-технічний ефект використання комерційного потенціалу інтелектуальної власності полягає у прирості практично орієнтованих (прикладних) науково-технічних знань і умінь. Кількісна оцінка даного виду ефекту достатньо ускладнена, хоча формалізовані і захищені практично орієнтовані знання підлягають вартісній оцінці (патенти, ноу-хау тощо), в основному ж його можна оцінити лише опосередковано. На етапах практичного використання науково-технічний ефект використання комерційного потенціалу інтелектуальної власності можна оцінити шляхом оцінки таких показників: підвищення науково-технічного рівня виробництва; підвищення організаційного рівня виробництва; кількість зареєстрованих

охоронних документів; збільшення частки використання нових інформаційних технологій; збільшення частки нових технологічних процесів; зростання кількості і статусу науково-технічних публікацій; підвищення конкурентоспроможності підприємства та його продукції.

Таблиця 1.

Види ефекту від реалізації інтелектуальних інновацій та показники їх оцінки

Вид ефекту	Показники оцінки ефектів інтелектуально-інноваційних впроваджень
Економічний	Частка доходів від НДДКР в загальних доходах підприємства; рентабельність реалізованої інноваційної продукції, нового технологічного процесу; рентабельність інвестиційної діяльності.
Науково-технічний	Кількість зареєстрованих авторських свідоцтв, патентів, ліцензій тощо; збільшення частки використання нових інформаційних технологій; зростання кількості науково-технічних публікацій.
Екологічний	Зменшення кількості відходів виробництва; зниження сум штрафів за порушення екологічного законодавства та нормативних документів; підвищення ергономічності виробництва.
Соціальний	Зміни у структурі виробничого персоналу та його кваліфікації; поліпшення умов праці робочих; приріст доходів персоналу підприємства; рівень витрат, пов'язаних з виплатами з фонду соціального страхування; підвищення науково-технічного рівня виробництва; підвищення організаційного рівня праці.

Джерело: [1].

Соціальний ефект використання комерційного потенціалу інтелектуальної власності, сприяючи розвитку суспільства та задовольняючи його потреби, проявляється насамперед у досягненні якісно нового рівня життя населення, підвищенні рівня освіти та створенні нових нематеріальних цінностей й оцінюється в основному якісними показниками. Хоча оцінити соціальний ефект складно, його окремі компоненти можуть бути оцінені вартісно через розрахунки показників рівня та способу життя, здоров'я і довголіття суспільства тощо.

Екологічне оцінювання враховує вплив інновацій на розв'язання проблем охорони довкілля, що особливо важливо у реалізації інноваційних проектів, які можуть змінювати рівень екологічної безпеки території. Екологічний ефект оцінюється за допомогою системи відносних показників, які характеризують: зниження промислових викидів в атмосферу, воду, ґрунт; зниження кількості відходів виробництва і можливість вторинної їх переробки; покращення

екологічності продуктів, що виробляються; покращення ергономічності товарів (рівень шуму, вібрації, електромагнітного випромінювання); підвищення відповідальності і зниження штрафів за порушення екологічного законодавства та інших нормативних документів тощо.

З комерційної точки зору, будь-який проект по впровадженню та розвитку сучасних інтелектуально-інноваційних технологій можна розглядати як інвестиційний, тобто спрямований на отримання прибутку [13]. Так, деякі науковці оцінюють ефективність інноваційної діяльності підприємства на основі вартісного підходу, який ґрунтується на порівнянні витрат і прибутків від інвестицій у інтелектуально-інноваційний розвиток та передбачає застосування таких показників [1, 3, 6, 18],:

-показник інтегрального ефекту (чистий дисконтований дохід) – NVP, який представляє собою інтегральну оцінку фінансових потоків проекту з урахуванням «тимчасової вартості» засобів (Time Value), суть якої полягає в тому, що гривня, витрачена або отримана сьогодні, не дорівнює гривні, що буде брати участь у фінансових потоках інтелектуально-інноваційного проекту завтра;

-показник внутрішньої норми прибутковості (дохідності) – IRR (Internal Rate of Return), який представляє собою максимально можливу ставку дисконтування інвестицій, при якій проект не стає збитковим (IRR визначається як корінь рівняння $NPV(r) = 0$);

-показник рентабельності інвестицій в інтелектуально-інноваційний проект – PI (Profitability Index), який розраховується як відношення приведених результатів до приведених витрат, повинний бути більше або дорівнює одиниці;

-дисконтований період окупності – DPB (Payback Period) – за допомогою даного коефіцієнта визначається період окупності інвестиційного проекту, тобто рік проекту в який виконується умова 1, це значить, що починаючи з цього року проект починає приносити своїм власникам прибуток.

Результати наявних досліджень [1-19] дають підстави стверджувати, що ефективність інтелектуально-інноваційної діяльності може відображатись як на етапі виробництва, так і на етапі реалізації (внутрішня та зовнішня, проміжна та кінцева, статична та динамічна ефективності). Окрім цього, складність інноваційної діяльності відображається у тривалості життєвого циклу інновації, що зумовлює потребу в оцінці ефективності на кожному з його етапів, тобто з використання часової моделі. В табл. 2, представлено систематизацію підходів на основі часової моделі [1].

Таблиця 2.

Критерії та показники оцінювання ефективності комерційного потенціалу об'єктів інтелектуальної власності.

Підходи до оцінки ефективності	Показники оцінки ефективності інноваційної діяльності
Короткострокові критерії ефективності інноваційної діяльності	
Оцінка ефективності інноваційних проектів без урахування фактору часу	Економічна додана вартість; період окупності інвестицій; облікова норма рентабельності тощо.
Оцінка ефективності внутрішніх ресурсів для впровадження інновацій	Продуктивність діяльності; ефективність; якість; гнучкість; задоволеність тощо.
Оцінка ефективності організаційних інтелектуально-інноваційних проектів	1. Ефективність системи управління, яка виражається через кінцеві результати: обсяг випуску продукції; прибуток (збільшення); собівартість (зниження); якість продукції. 2. Утримання та організація процесу управління: продуктивність; економічність; адаптивність; гнучкість; оперативність; надійність. 3. Раціональність організаційної структури: ланковість системи управління; рівень централізації функцій управління тощо.
Середньострокові критерії ефективності інтелектуально-інноваційної діяльності	
Оцінка економічної ефективності інноваційних рішень з урахуванням фактору часу	1. Інтегральний показник ефективності об'єктів інтелектуальної власності (чистий дисконтований дохід) – NPV 2. Внутрішня норма прибутковості (дохідності) – IRR (Internal Rate of Return) 3. Рентабельність інвестицій в інноваційний проект – PI (Profitability Index) 4. Дисконтований період окупності інноваційного проекту – DPB (Payback Period)
Оцінка інтелектуально-інноваційних рішень (об'єктів інтелектуальної власності) на основі бенчмаркінгу	1. Конкурентоспроможність інтелектуально-інноваційних рішень (об'єктів інтелектуальної власності). 2. Критерії відповідності сегментів ринку можливостям реалізації потенціалу підприємства при роботі на них. 3. Критерії ризикованості інноваційних рішень.
Довгострокові критерії ефективності інтелектуально-інноваційної діяльності	
Оцінка ефективності інтелектуально-інноваційного розвитку на основі прогнозування	1. Прогнозування результатів реалізації інтелектуально-інноваційних проектів. 2. Прогнозування змін та впливу чинників, що впливають на ефективність реалізації інтелектуально-інноваційних рішень. 3. Врахування впливу зовнішнього середовища.

Джерело: складено авторами на основі [2; 8; 9; 10; 13; 14]

На основі представлених у табл.2 даних можна зробити висновок, що оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства за короткостроковим критерієм орієнтоване на дослідження ефективності діяльності підприємства. При цьому економічна ефективність комерційного потенціалу об'єктів інтелектуальної власності промислових підприємств оцінюється системою вартісних показників і проявляється у підвищенні економічної ефективності роботи підприємства, раціональному використанні ресурсів, збільшенні прибутку від реалізації продукції, покращенні використання виробничих потужностей, впровадженні корисних винаходів та інших об'єктів інтелектуальної власності

Дані, представлені в табл.2 дають підстави для висновку про те, що оцінювання ефективності комерційного потенціалу інтелектуально-інноваційної діяльності підприємства за короткостроковим критерієм орієнтоване на дослідження ефективності діяльності підприємства. Середньострокові критерії ґрунтуються на оцінці рівня конкурентоспроможності інноваційних рішень; довгострокові критерії виступають передумовами інноваційного розвитку машинобудівного підприємства.

Висновки з проведеного дослідження. На основі проведеного дослідження можна стверджувати, що ефективність комерційного потенціалу об'єктів інтелектуальної власності промислових підприємств від об'єктивної та адекватної її оцінки. Для всебічного охоплення та врахування різних аспектів діяльності промислового підприємства у процесі прийняття управлінських рішень та реалізації інтелектуально-інноваційної стратегії розвитку доцільним, на нашу думку, є використання сукупності розглянутих вище методичних підходів, доповнюючи їх іншими критеріями та збалансованими показниками, які б відповідали специфіці інтелектуально-інноваційної діяльності підприємства, типу галузі та ряду інших факторів, пріоритетність яких визначає для себе окремо кожне підприємство в залежності від мети та напрямів оцінювання. Це дасть змогу оцінити

результати роботи підприємства у цьому напрямі як в поточному періоді, за підсумками реалізованих інноваційних рішень, так і на середньострокову та довгострокову перспективу. Разом з тим, методичний інструментарій економічного оцінювання комерційного потенціалу інтелектуальної власності промислових підприємств нагально потребує свого подальшого розвитку та вдосконалення з урахуванням існуючих позитивних та негативних сторін вже існуючих в цей час методичних розробок з метою визначення єдиної більш чіткої та більш об'єктивної системи критеріїв та показників.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Сидорчук І. П. Критерії та показники оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємств машинобудування. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки*. 2014. № 8. Вип. 3. С.127-131.
2. Перерва П. Г., Борзенко В. І., Кобелева Т. О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХП», 2019. 1002 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/286988829.pdf>
3. Андросова О. Ф., Череп А. В. Трансфер технологій як інструмент реалізації інноваційної діяльності. Монографія. К.: Кондор, 2007. 356 с.
4. Перерва П. Г., Кобелева Т. О. Маркетингова політика і стратегія збуту інновацій на ринку промислової продукції. *Вісник Нац. техн. ун-ту "ХП"* : зб. наук. пр. *Економічні науки*. Харків : НТУ "ХП", 2016. № 27 (1199). С. 77-81. URI: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/25752>
5. Косенко А. В., Перерва П. Г., Кобелева Т. О., Косенко О. П., Ткачова Н. П. Стратегія маркетингу логістичних послуг у підприємницькій діяльності: ціноутворення та політика розподілу. *Вісник НТУ «ХП» (економічні науки)*: зб. наук. пр. Харків: НТУ "ХП", 2021. № 1. С. 91-97. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/54964>
6. Pererva P. G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. Technology transfer. *Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI»*. 2012. 668 p.
7. Болюх І., Кобелева Т., Перерва П. Стратегічний маркетинг: концептуальні основи використання. Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти : матеріали 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 22-23 березня 2023 р. Львів, 2023. Ч.2. С. 50-52. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/66196>.
8. Кобелева Т. О., Перерва П. Г. Кон'юнктура міжнародного ринку як економічна категорія маркетингової політики підприємства. Сучасні тенденції міжнародних економічних відносин. Економічна інтеграція України у світове господарство: кол. монографія / ред. І.М.Посохов [та ін.]. Харків : НТУ "ХП", 2016. С. 218-237. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/30772>

9. Приходько Є. Г., Перерва П. Г. Формування положень маркетингу вражень в індустрії туристичного бізнесу. *Авіація, промисловість, суспільство*: матеріали 2-ї Міжнар. наук.-практ. конф., Кременчук, 12 травня 2021 р.: у 2 ч. Ч. 2. Харків: ХНУВС, 2021. С. 476-478. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53698>
10. Перерва П. Г., Нагі С., Кобелева Т. О. Оцінка впливу інноваційної, інвестиційної та маркетингової політики підприємства на рівень конкурентоспроможності. *Вісник НТУ «ХПІ» (економ. науки)* : зб. наук. пр. Харків : НТУ "ХПІ", 2018. № 15 (1291). С. 89-94. URI: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/36346>
11. Шаульська Л. В., Райко Д. В., Дюжев В. Г., Долина І. В. Моніторинг комерційного потенціалу інтелектуально-інноваційних бізнес-структур. *Вісник Національного технічного університету "ХПІ" (економічні науки)* : зб. наук. пр. – Харків : НТУ "ХПІ", 2022. № 4. С. 72-78. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68483>
12. Рудика В. І., Перерва П. Г. Кобелева Т. О. Сучасні тенденції інноваційного розвитку ринку електротехнічної продукції. *Сучасні технології та досягнення інженерних наук в галузі гідротехнічного будівництва та водної інженерії* : зб. наук. пр. Херсон : ХДАЕУ, 2021. Вип. 3. С.12-17. URI: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53271>
13. Перерва П. Г., Шаульська Л. В., Кобелева Т. О. Формування та використання системи моніторингу підприємницьких ризиків як запорука сталого розвитку бізнес-структур. *Економіка і організація управління*. № 1 (49). 2023. С.45-56
14. Виниченко А. А., Кобелева Т. О., Перерва П. Г. Інноваційні процеси як фактор розвитку ринку промислової продукції. *Маркетинг в умовах розвитку цифрових технологій* : матеріали 2-ї Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 1 листопада 2019 р. Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2019. С.92-94. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/43524>
15. Перерва П. Г., Косенко О. П., Матросова В. О., Кобелев В. М. Інформаційне забезпечення обліку та аналізу на підприємствах туристичного бізнесу. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством* : матеріали 4-ї Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 31 березня 2021 р. [Ч. 1]. Полтава: ПДАА, 2021. С.364-366. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53638>
16. Кобелева Т. О., Косенко А. В., Долина І. В. Особливості маркетингу послуг туристичного бізнесу. *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури* : матеріали 5-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 23-25 травня 2019 р. Львів: Львівська політехніка, 2019. С. 326-328. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/41503>
17. Перерва П. Г., Кобелева Т. О. Формування системи моніторингу підприємницької діяльності підприємства. *Економіка: реалії часу: електрон. наук. вид.* 2023. № 1 (65). С. 5-11. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2023/No1/5.pdf>
18. Захожай В. Б., Корецька О. В. Методика розрахунку інтегрального показника інноваційної спрямованості підприємств. *Наукові праці МАУП*. 2015. № 44 (1). С. 158—165.
19. Шаульська Л. В., Дюжев В. Г., Долина І. В. Розвиток систем економічного моніторингу бізнес-процесів комерціалізації інтелектуальної власності. *Вісник Національного технічного університету "ХПІ" (економічні науки)* : зб. наук. пр. – Харків : НТУ "ХПІ", 2022. № 3. С. 67-72.

REFERENCES:

1. Sydoruk, I. P. (2014). Kryterii ta pokaznyky otsiniuvannya efektyvnosti innovatsiinoi diialnosti pidpriemstv mashynobuduvannya [Criteria and indicators for evaluating the efficiency of innovative activity of machine-building enterprises]. *Scientific Bulletin of the Kherson State University. Series: Economic Sciences*, 8, 3, 127—131.
2. Pererva P. G., Borzenko V. I., Kobyelyeva T. O. *Intelektualna vlasnist: mahistersky kurs: pidruchnyk* [Intellectual property: master's course: textbook]. Kharkiv: NTU «KHPI», 2019. 1002 s. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/286988829.pdf>
3. Androsova O. F., Cherep A. V. *Transfer tekhnolohiy yak instrument realizatsiyi innovatsiynoyi diyalnosti* [Technology transfer as a tool for implementation of innovative activities]. Monohrafiya. K. Kondor, 2007. 356 s.
4. Pererva, P. G., Kobyelyeva, T. O. (2016) *Marketynhova polityka i stratehiya zbutu innovatsiy na rynku promyslovyi produktsiyi* [Marketing policy and marketing strategy of innovations on the market of industrial products]. *Visnyk Nats. tekhn. un-tu "KHPI" : zb. nauk. pr. Ekonomichni nauky*. Kharkiv : NTU "KHPI", № 27 (1199), pp. 77-81. URI: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/25752>
5. Pererva P. G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) *Technology transfer*. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
6. Kosenko A. V., Pererva P. G., Kobyelyeva T. O., Kosenko O. P., Tkachova N. P. *Stratehiya marketynhu lohistychnykh posluh u pidpryyemnytskiy diyalnosti: tsinoutvorennya ta polityka rozpodilu* [Marketing strategy of logistics services in business: pricing and distribution policy]. *Visnyk NTU «KHPI» (ekonomichni nauky): zb. nauk. pr.* Kharkiv: NTU "KHPI", 2021. № 1, pp. 91-97. Available at: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/54964>
7. Bolyukh I., Kobyelyeva T., Pererva P. *Stratehichnyy marketynh: kontseptualni osnovy vykorystannya* [Strategic marketing: conceptual bases of use]. *Aktualni problemy suchasnoho biznesu: oblikovo-finansovyy ta upravlins'ky aspekty* : materialy 5-yi Mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf., 22-23 bereznya 2023 r. Lviv, 2023. CH.2. S. 50-52. Available at: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/66196>.
8. Kobyelyeva T. O., Pererva P. G. *Konyunktura mizhnarodnoho rynku yak ekonomichna katehoriya marketynhovoyi polityky pidpryyemstva* [The situation of the international market as an economic category of the company's marketing policy]. *Suchasni tendentsiyi mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn. Ekonomichna intehratsiya Ukrayiny u svitove hospodarstvo*: kol. monohrafiya / red. I.M.Posokhov [ta in.]. Kharkiv : NTU "KHPI", 2016. S. 218-237. Available at: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/30772>
9. Prykhodko YE. H., Pererva P. G. *Formuvannya polozhen marketynhu vrazhen v industriyi turystychnoho biznesu* [Formation of impression marketing provisions in the tourism business industry]. *Aviatsiya, promyslovist', suspil'stvo*: materialy 2-yi Mizhnar. nauk.-prakt. konf., Kremenichuk, 12 travnya 2021 r.: u 2 ch. CH. 2. Kharkiv: KHNUVS, 2021, pp. 476-478. Available at: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53698>
10. Pererva P. G., Nahi S., Kobyelyeva T. O. *Otsinka vplyvu innovatsiynoyi, investytsiynoyi ta marketynhovoyi polityky pidpryyemstva na riven konkurentospromozhnosti* [Assessment of the impact of innovative, investment, and marketing policies of the enterprise on the level of competitiveness]. *Visnyk NTU «KHPI» (ekon. nauky)* : zb. nauk. pr. Kharkiv : NTU "KHPI", 2018. № 15 (1291), pp. 89-94. Available at: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/36346>

11. Shaulska L. V., Rayko D. V., Dyuzhev V. H., Dolyna I. V. Monitorynh komertsyynoho potentsialu intelektualno-innovatsiynykh biznes-struktur [Monitoring the commercial potential of intellectual and innovative business structures]. *Bulletin of the National Technical University "KhPI" (economic sciences)* : zb. nauk. pr. – Kharkiv : NTU "KHPI", 2022. № 4. S. 72-78. Available at: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68483>
12. Rudyka V. I., Pererva P. G., Kobyelyeva T. O. Suchasni tendentsiyi innovatsiynoho rozvytku rynku elektrotekhnichnoyi produktsiyi [Modern trends in the innovative development of the electrotechnical products market]. *Suchasni tekhnolohiyi ta dosyahnennya inzhenernykh nauk v haluzi hidrotekhnichnoho budivnytstva ta vodnoyi inzheneriyi* : zb. nauk. pr. Kherson : KHDAEU, 2021. Vyp. 3. S.12-17. Available at: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53271>
13. Pererva, P. G., Shaulska, L. V., Kobieliyeva, T. O. (2023) Formuvannya ta vykorystannya systemy monitorynhu pidpryyemnyts'kykh ryzykiv yak zaporuka staloho rozvytku biznes-struktur [Formation and use of a system for monitoring business risks as a guarantee of sustainable development of business structures]. *Ekonomika i orhanizatsiya upravlinnya*, No 1 (49), pp.45-56.
14. Vynychenko A. A., Kobyelyeva T. O., Pererva P. G. Innovatsiyni protsesy yak faktor rozvytku rynku promyslovoyi produktsiyi [Innovative processes as a factor in the development of the industrial product market]. *Marketynh v umovakh rozvytku tsyfrovyykh tekhnolohiy* : materialy 2-yi Vseukr. nauk.-prakt. internet-konf., 1 lystopada 2019 r. Lutsk : IVV Lutskoho NTU, 2019. S.92-94. URI: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/43524>
15. Pererva P. G., Kosenko O. P., Matrosova V. O., Kobyelyev V. M. Informatsiyne zabezpechennya obliku ta analizu na pidpryyemstvakh turystychnoho biznesu [Information provision of accounting and analysis at enterprises of the tourism business] // Aktualni problemy ta perspektyvy rozvytku obliku, analizu ta kontrolyu v sotsialno-oriyentovaniy systemi upravlinnya pidpryyemstvom : materialy 4-yi Vseukr. nauk.-prakt. internet-konf., 31 bereznya 2021 r. [Ch. 1]. Poltava: PDAA, 2021. S.364-366. Available at: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53638>
16. Kobyelyeva T. O., Kosenko A. V., Dolyna I. V. Osoblyvosti marketynhu posluh turystychnoho biznesu [Peculiarities of marketing services of tourism business]. *Problemy formuvannya ta rozvytku innovatsiynoyi infrastruktury* : materialy 5-yi Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 23-25 travnya 2019 r. Lviv: Lvivska politekhnika, 2019. S. 326-328. Available at: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/41503>
17. Pererva, P. G., Kobyelyeva, T. O. (2023) Formuvannya systemy monitorynhu pidpryyemnytskoyi diyalnosti pidpryyemstva [Formation of a system for monitoring the enterprise's entrepreneurial activity]. *Ekonomika: realiyi chasu: elektron. nauk. vyd.*, № 1 (65), pp. 5-11. Available at: <https://economics.net.ua/files/archive/2023/No1/5.pdf>
18. Zakhzhai, V. B., & Koretska, O. V. (2015). Metodyka rozrakhunku intehralnogo pokaznyka innovatsiinoi spriamovanosti pidpryyemstv [Models of calculation of the integrated index for groups of primary economic indicators]. *Scientific works of IAPM*, 44 (1), 158—165.
19. Shaulska L. V., Dyuzhev V. H., Dolyna I. V. Rozvytok system ekonomichnoho monitorynhu biznes-protsesiv komertsializatsiyi intelektual'noyi vlasnosti [Development of systems of economic monitoring of business processes of commercialization of intellectual property]. *Bulletin of the National Technical University "KhPI" (economic sciences)* : zb. nauk. pr. – Kharkiv : NTU "KHPI", 2022, № 3, pp. 67-72.

Надійшла до редакції 01.08.2023р.